

Nr 153.

Av herr **Lindman m. fl.**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning rörande bildandet av kreditinrättningar för jordbruksnäringens behov.

Bland de många krav på åtgärder till stödjande och främjande av jordbruksnäringen, som särskilt under nu rådande förhållanden göra sig gällande, är kravet på ett ändamålsenligt ordnande av jordbruksfastighetskrediten ett av de mest framträdande. Genom 1915 års lagstiftning har från statens sida beretts den möjlighet till ordnandet av det mindre jordbrukets driftkredit, som ligger i stiftandet av jordbrukskassor och centralkassor för jordbrukskredit. Även om på denna väg mycket står att vinna, särskilt om de synpunkter och önskemål beträffande de nämnda kassornas utveckling vinna beaktande, som vid innevarande riksdag motionsvis redan framförts, avse dock dessa kassor endast att bereda driftkredit och hänföra sig endast till det mindre jordbruket. För förmedlandet av den fasta kredit, varav jordbruket har behov, äro kassorna och de kreditformer, som de erbjuda, icke avsedda. För den fasta krediten är jordbruket i första hand hänvisat till hypoteksföreningarna. Dessa hade vid utgången av år 1916 beviljat lån till ett belopp av inemot 300 miljoner kronor å jordbruksfastigheter med ett nära tre gånger så högt taxeringsvärde. Kungl. förordningen den 16 maj 1890 angående grunderna för hypoteksföreningarnas verksamhet stadgar, att lån må kunna utlämnas till högst hälften av egendomens taxeringsvärde eller vid särskild värdering åsatta värde och att vid bestämmandet av egendomens lånevärde hänsyn får tagas endast till jordvärdet, men icke till åbyggnader, skog eller annat, som kan skiljas från egendomen. Med denna snäva lånerätt är emellertid jordbrukets behov av fast kredit icke tillfredsställt. De penningeinrättningar, som närmast

Bihang till Riksdagens protokoll 1918. 4 saml. 56 häft. (Nr 153—155.) 1

borde kunna komma ifråga för avhjälpande av lånebehovet, äro sparbankerna. Men dessa måste i konkurensen om inlåningen utfästa så höga inlåningsräntor, att de räntor, mot vilka lånesökande jordbrukare där kunna få lån, bliva allt för höga för att någon verksam hjälp genom dylika lån skall erhållas. Detsamma är förhållandet med affärsbankerna och övriga till buds stående låneinrättningar. Lantbrukaren får i dessa kreditinrättningar för lån mot inteckning, liggande omkring halva taxeringsvärdet och därutöver, ofta betala en ränta av 6 till 7 procent. Att på billiga villkor erhålla fasta lån mot sekundär prioritet är således för närvarande förenat med de största svårigheter. Jordbruket är dock i stort behov av en ändamålsenligt ordnad sekundär jordbruksfastighetskredit, som för jordbrukaren öppnar möjlighet att mot låg ränta erhålla fasta lån mot inteckningar, gällande med sämre rätt än de, som nu kunna belånas hos hypoteksföreningarna.

Att en utsträckt fastighetskredit verkar till jordbrukets höjande och framdrivandet av ett intensivt jordbruk, visar oss *Danmark*, där jordbrukets kreditbehov är väl tillgodosett.

Föreningsväsendet, som därstädes å jordbruksnäringens område nått en synnerligen hög utveckling, har även tagits i jordbrukskreditens tjänst för tillgodoseende av behovet av så väl den fasta krediten som driftkrediten. De äldsta kreditföreningarna organiserades i enlighet med bestämmelserna i en lag av år 1850. Dessa föreningar hava tillerkänts vissa förmåner. De få sålunda exempelvis var för sig utgiva obligationer mot villkor bl. a. att ingen fastighetsägare må vara delägare i förening för större belopp, än att hans skuld till föreningen icke vid något tillfälle överstiger $\frac{3}{5}$ av den pantsatta egendomens lånevärde. Lånen skola vidare vara amorteringslån. Räntefoten för dessa lån variera mellan $3\frac{1}{2}$ och $4\frac{1}{2}$ %. Vid sidan av dessa föreningar hava med statens medverkan inrättats två s. k. husmandkreditföreningar, en för Jylland och en för det övriga Danmark, avsedda för det mindre jordbruket.

Slutligen har staten genom en lag av år 1897 möjliggjort tillkomsten av låneföreningar med ändamål att meddela lån mot sekundär pant i egendomar efter lån av kreditföreningar eller lån av offentliga medel, däri inbegripna lån av sparkassor, stiftelser, försäkringsbolag och liknande institutioner. Jämväl dessa föreningar äro berättigade att på vissa villkor utfärda obligationer. Av de föreningar, som bildats på grundvalen av sistnämnda lag, är det särskilt två, nämligen Jydsk landshypoteksförening och Stifternes landshypoteksförening, som äro av intresse. Den sistnämnda föreningen har till ändamål att anskaffa lån

endast åt ägare av egentliga jordbruksegendomar. Lån medgivas intill $\frac{3}{4}$ av det belopp, vartill den pantsatta egendomen med tillbehör vid särskild värdering uppskattas. För lånen pantsättas nämligen ej blott den fasta egendomen, utan även de för egendomens brukande avsedda yttre inventarierna. Kreditens storlek blir alltså i viss mån beroende på värdet av kreatursbesättning och övriga inventarier. Särskilda kontrollåtgärder måste därför vidtagas för att hindra, att säkerheten försämras. Tillsynen härå utövas av särskilt utsedda kontrollörer och skall verkställas en à två gånger om året. Medlemmarna upptagas i olika serier och ansvara solidariskt med den pantsatta egendomens lånevärde efter lånens ursprungliga storlek för alla av serien ingångna förpliktelser, d. v. s. för de mot serien svarande obligationerna. Av varje nytt lån skall till reserv- och amorteringsfonden inbetalas 5 %, därav 2 % kontant vid lånets utgivande och återstoden genom avbetalningar under de närmast följande tre åren. Inom varje serie uppdelas lånen i två avdelningar. I den ena avdelningen inbetalas varje halvår $3\frac{1}{4}$ % av lånesumman och i den andra avdelningen 3 % av lånesumman. Räntefoten är i förra avdelningen 5 % och i senare avdelningen $4\frac{1}{2}$ % för år. Låntagare är berättigad att utan föregående uppsägning helt eller delvis inbetala lånet medelst av föreningen utställda obligationer efter deras nominella värde.

I Norge har efter mönster av de danska kreditföreningarna bildats Norges Kreditforening för land- och skogsbruk (landkreditforeningen), som började sin verksamhet under år 1916. Föreningen, som har rätt att utfärda obligationer, beviljar lån mot säkerhet av jordbruksegendomar med tillhörande byggnader samt skog. Innan lån beviljas, skall en särskild värdering ske av den egendom, som erbjudes såsom pant. Lån medgives intill $\frac{6}{10}$ av värderingssumman för jord samt $\frac{4}{10}$ för de för jordbruket nödvändiga byggnaderna. Brandförsäkrad skog må belånas intill $\frac{6}{10}$ av värderingssumman och annan skog intill $\frac{3}{10}$ av samma summa. Medlemmarnas solidariska ansvar är inskränkt till särskilda avdelningar, däri medlemmarna upptagas, och får ej överstiga storleken av medlems skuld till föreningen, ökad med $\frac{2}{3}$ av detta belopp. Lånen utbetalas efter låntagarens önskan antingen med av föreningen utställda obligationer eller kontant, i vilket senare fall styrelsen ombesörjer försäljningen av obligationerna mot gottgörelse av kostnaden härför. Inbetalningen å lånen sker halvårsvis med belopp, som av styrelsen bestämmes, och bestämmer styrelsen jämväl, huru inbetalningen skall fördelas i ränta, amortering och bidrag till reserv- och administrationsfond. Amorteringstiden får ej utsträckas över 33 år.

I Sverige var riksbanken den första offentliga penninginrättning, som meddelade lån mot pant av fastighet. Sådana lån utlämnades av riksbanken redan under dess första tid. Betalningstiden kunde väl icke utsträckas längre än till ett år, men då omsättning fick äga rum, förvandlades lånen till stående. Med anledning härav föreskrevs emellertid, att en viss mindre årlig amortering skulle verkställas. Storleken av denna årliga amortering var till en början växlande, men fastställdes slutligen till 2 % av det ursprungliga kapitalet. Lån beviljades intill en fastighets halva värde.

Sedan under förra hälften av 1800-talet ett flertal hypoteksföreningar bildats i olika delar av landet, inrättades genom en förordning år 1860 Sveriges allmänna hypoteksbank, i vilken samtliga hypoteksföreningar ingingo såsom delägare. Samtidigt utfärdades en förordning angående de allmänna grunderna för hypoteksföreningars bildande och verksamhet. I de båda nämnda förordningarna hava år 1890 vissa ändringar vidtagits. Lån till delägare i hypoteksförening må i allmänhet beviljas endast mot första in-teckning i uppgiven egendom. Beloppet av lån, som må av hypoteksförening meddelas, bestämmes antingen efter egendomens taxeringsvärde eller efter särskild värdering, och må lån medgivas endast intill hälften av värdet. Detta gäller för lån med fastställd amortering. Lån utan fastställd amortering, med skyldighet till återbetalning inom viss, längre tid, få icke meddelas till högre belopp än en tredjedel av egendomens på ovan angivna sätt utrönta värde.

Några direkta förslag till den sekundära fastighetskreditens ordnande i vårt land hava icke framkommit. Det torde emellertid böra erinras om att i andra kammaren vid 1914 års första riksdag i en motion av J. Engquist föreslogs, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående sådan ändring i grunderna för allmänna hypoteksbankens och hypoteksföreningarnas verksamhet, att lån till mindre jordbruk måtte kunna utlämnas intill tre fjärdedelar av dess taxeringsvärde eller efter särskild värdering åsatta värde. Denna motion, som remitterades till ett tillfälligt utskott, blev ej behandlad under riksdagen och upprepades ej vid 1914 års andra riksdag.

Vilket stöd och vilken nytta vårt jordbruk skulle erhålla genom en väl ordnad sekundär fastighetskredit och hurusom härigenom höjandet av jordbrukets intensitet väsentligt skulle underlättas, torde knappast särskilt behöva framhållas. Men det är en mängd frågor, som i sammanhang med förslag till ordnandet av den sekundära fastighetskrediten måste upptagas till prövning. Därest föreningsformen skulle befinnas

vara den lämpligaste för tillgodoseendet jämväl av jordbrukets sekundära kreditbehov, uppkommer frågan, om och under vilka former de härför inrättade föreningarna eller en sammanslutning av dessa föreningar skulle kunna erhålla rätt att utgiva obligationer. För närvarande gäller det i kungl. förordningen angående Sveriges allmänna hypoteksbank givna stadgandet, att »ingen nu befintlig eller framdeles tillkommande» hypoteksförening eller annan kreditinrättning än den allmänna hypoteksbanken må utgiva räntebärande obligationer, i vilka för upplåningen säkerhet i jordegendom på landet utlovas. Huruvida i detta hypoteksbankens privilegium någon ändring kan och bör göras och under vilka former rätt att utgiva obligationer, för vilka ligga säkerhet i jordbruksfastigheter, skulle kunna medgivas annan kreditinrättning än allmänna hypoteksbanken, är en av de frågor, som torde böra upptagas till prövning i samband med en utredning angående den sekundära fastighetskreditens ordnande. Därest rätt att utgiva obligationer skulle kunna inrymmas åt kreditinrättning för sekundär fastighetsbelåning, skulle måhända de danska kreditföreningarna för detta ändamål i åtskilliga avseenden kunna tjäna såsom mönster.

En annan fråga, som jämväl i detta sammanhang torde böra upptagas till prövning, är, om och i vilken form en belåning av skog skulle kunna äga rum. En tillfredsställande lösning av denna fråga skulle givetvis bliva av genomgripande betydelse för såväl jordbruk som skogs-skötsel. En mängd andra spörsmål jämte de nu antydda måste jämväl upptagas till behandling i sammanhang med frågan om den sekundära fastighetskreditens ordnande. Så torde böra utredas på vad sätt och under vilka villkor understöd från statens sida skulle kunna lämnas till kreditföreningar av ifrågavarande slag.

På grund av vad vi sålunda anfört, tillåta vi oss vördsamt föreslå,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en allsidig utredning angående de åtgärder, som från statens sida må kunna vidtagas till möjliggörande av bildandet av kreditinrättningar med ändamål att på billiga villkor lämna jordbruksnäringen fasta lån mot säkerhet i jordbruksfastighet jämväl efter den säkerhet, som kan hos hypoteksföreningarna belånas, angående den lämpligaste formen för sådana kreditinrättningar samt angående de ändringar av gällande lag och den nya lagstiftning, som därför må

erfordras, ävensom rörande de villkor, på vilka understöd till sådana kreditinrättningar skulle kunna lämnas av staten.

Stockholm den 25 januari 1918.

<i>Gust. Odqvist.</i>	<i>A. P. Gustafsson.</i>	<i>Arvid Lindman.</i>
<i>Carl Persson.</i>	<i>Sven Lübeck.</i>	<i>P. Nilsson,</i> <i>Bonarp.</i>
<i>Carl Hederstierna.</i>	<i>C. J. Öberg.</i>	<i>Hans Andersson.</i>
<i>Axel Sundberg.</i>	<i>Edvard Lithander.</i>	<i>Erik Nylander.</i>
<i>S. Welin.</i>	<i>David Norman.</i>	<i>Sven Persson,</i> <i>Fritorp.</i>
<i>E. O. Magnusson.</i>	<i>Arthur Gustafson</i> <i>i Kasenberg.</i>	<i>John Jönsson.</i>
<i>M. Svensson.</i>	<i>John Erlansson.</i>	<i>Axel Bökelund.</i>
<i>Alex. Thore.</i>	<i>Karl Magnusson</i> <i>i Skövde.</i>	<i>Nils Svensson,</i> <i>Långelanda.</i>
<i>Karl Kahlström.</i>	<i>K. E. W. Söderhielm.</i>	<i>C. G. Hammarskjöld.</i>
<i>Ax. Sundling.</i>	<i>P. Lidström.</i>	<i>A. Henrikson.</i>
<i>N. E. Nilsson,</i> <i>Antnäs.</i>	<i>E. Räf.</i>	<i>Oscar N. Olsson.</i>
<i>Cornelius Olsson.</i>	<i>Carl Lindmark.</i>	<i>Anders Elisson.</i>
	<i>K. J. Larsson.</i>	<i>Ivar Swartling.</i>
